

ትብለጽ ረዳ ጻድቅ፡ብኸፊሉ እንክትዝከር

=====////////=====////////=====////////=====

ሰላማት ክቡራት አንብብቲ፡ከመይ ትኩኑ አሎኹም፡እንሆ ንሎሚ እውን ብዛዕባ ወ/ሮ ትብለጽ ረዳ ጻድቅ፡ገለ ክውስኣልኩም፡እው፡ሎም ቅን ቤት-ማሕተም ብርሃንና ሰላም መበል 100 ዓመቱ ብርሃን ሕትመቱ ከም ዝጸንበለ ብማዕከናት ዜና -ክጋዋሕ ብምቕናዩ መሸም ተኸታቲልናዮ ንኸውን ኢና ዝብል እምንቶ አሎኒ።

እንተኩነ ንዝግባእ ክብሪ ክህብ ወ ዝክሪ ክምጡ ኣይረኣናዮን ኢና ዝብል ግምት አሎኒ።ኣብ ታሪኽ ሕትመትን ኣብያተ ሕትመትን ግዙፍ ታሪኽን ዕማምን ዝዓመመት ቤት ማሕተም ብርሃንና ሰላም-ጋዜጣ ብርሃንና ሰላም ድማ ምስዚ ስም ዝኩልኹልን ዝኸይድን ታሪኽ ከም ዘሎዎ ርዱእ እመስለኒ።

ጋዜጣ ብርሃንና ሰላም፡ብዕሊ ሕትመታ ካብ ትጅምር እንሆ ሓደ ዘመን ኣቀዲሩ አሎ።ነዛ ጋዜጣ እኒ መን መስሪቶማ፡ እንመን ዝዚፍ እጃም ገይሮም፡ ንምንታይ ዓሊማ ጀሚራ፡ ወዘተ ንሎሚ ኣይትንክፎን እዮ።

ንወ/ሮ ትብለጽ ረዳ ጻድቅ ግን ብሕጽር ዝበለ ሣውያ ክዝከር ተቐሲበ አሎኹ።እው፡ትብለጽ ረዳ ጻድቅ ጓል መምህር ረዳ ጻድቅ ምኳና ድማ ካልእ ዓቢይ ነጥብ ጽሑፍ ክኸውን ግድን እዩ።እስከ ብዛዕባ መምህር ረዳ ጻድቅ ከዘካክረኹም።

ስድራ ረዳ ጻድቅ ዘርእይ ስእሊ

መምህር ረዳ ጻድቅ ድሕሪ ኹናት መተማ ሓደ ዓመት ኣቢሉ ዝተወልዱ ዓቢይ ሊቕን መምህርን ምንባርም ማህደር ታሪኽም ዝምስክሮ ሓቂ ኢዩ።ንሶም ካብ 1881 ክሳብ 1965 ዓ/ም (1882-1972 ዓ/ም/ፈ.) ብሕይወት ዚነበሩ በዓል ዓቢይ ዕልን ክብርን ዝተጓናጸፉ መምህር ምንባርም ብዙሓት ጸሓፍትን ዓቢይትን ወለድን ምስክርነቶም ሂበሙሎም ኢዮም።

መምህር ረዳ ጻድቅ፡ ኣብ ጸዓዘጋን ኣስመራን ከም መምህር ኣብ ዓውደ ምምሃር ምስትምሃር ኣበርክቶ ገይሮም ኢዮም።ኣብ ጸዕዳ ክርስትያን-አውራጃ ሓማሴን ኸኣ ክሳብ 1920 ዓ/ም/ፈ. ከም መምህር ኩኖም ምግልጋሎም ኣብታ ወደም ዮሃንስ ረዳ ቕድሚ 38 ዓመት ብዛዕባአም ኣድሂቡ ዝጸሓፎ 15 ገጻት ዘሎዎ ጽሑፍ ይሕብርዮ።

ካብ 1921 ዓ/ም/ፈ ብደሓር ኸኣ ማለት ቕድሚ ሓደ ክፍለ-ዘመን ኣቢሉ ድማ ናብ ትግራይ ብምኻድ ነቶም ካብ እምነት እስልምና ናብ ክርስትና ዝመጹ ከስተምህሩ ዝገበሮም ተነበረ-አዚዮም ብሱልን ምኩርን መምህር ብምንባርም ኢዩ ነይሩ-እቲ ንጾም ከምረጹ ዝገበሮም ጉዳይዮ።ኣብ ጉዳይ ኣፍልጦ ቋንቋ ከም ቋንቋ ግእዝ፡አምሓርኛን ትግርኛን ካልእ ድማ ምስ እኒ ሃለታ ታየ ዝዳረግን ኣብ ሓደ ቤት ትምህርቲ ማለት ኣብ እምኩሉ ዝተምሃሩን ብምንባሩ ኣዛሚዶን ዝገልጽዎም ምሁራት ኣይሰኣኑን እዮም።ኣብ ገሊኡ ድማ ምዕራባውያን ጸሓፍቲ ዘስፈርዎ ምኳኑ ስኑድ ታሪኽ ዝምስክሮዮ።

ብዛዕባ ጓሎም ትብለፅ ረዳ ድማ ብዛዕባእ ገለ-ገለ ጸሓፍትን ተመራመርቲ ታሪኽን ኣድሂበም ካብ ዝጸሓፍዎ ጋዜጠኛ ዮሃና ሃይሉ ንእግረ-መገዳ ካብ ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ማእሪሩ ብቋንቋ ኣምሓርኛ፡ኣብ ገጻት ማሕበራዊ መራኽቦኡ፡ካብ ዝጸሓፎ ኮኣ ነዚ ዝስዕብ ይመስል።

“-አደ ብርሃን!

የብርሃን እናት!-ትብለፅ ረዳ ጻድቅ

በብርሃንና ሰላም ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 10 እትም ውስጥ “ስለ ሴቶች ትምህርት ቤት” በሚል ርዕስ ስር በኢትዮጵያ ልጃገረዶች የሚማሩበት ትምህርት ቤት እንዲከፈት ለማድረግ መኳንንቱና ልዕልታቱን የገፋፋ ጽሑፍ ተጽፎ ነበር። በጽሑፉ “... ከድንቁርና ጭለማ ወደ ዕውቀት ብርሃን እንድታደርሱን በመላው የኢትዮጵያ ሴቶች አፍ ሆኜ እልምናችኋለሁ” የሚል መልእክት ሰፍሯል። ምልእክቱን ያሰፈረችው፤ ትብለፅ ረዳ ነበረች።

በልእክቱ የተጻፈው መጋቢት 2 ቀን 1918 ዓ.ም ታትሞ በወጣው ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ ነበር። ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ በ1914 ዓ.ም መታተም የጀመረ፤ ኢትዮጵያ ውስጥ ከአእምሮ ቀጥሎ ረዘም ላለ ጊዜ ይታተም የነበረ ሁለተኛው ጋዜጣ ነበር።

ትብለፅ ለትምህርት ሱዳን ሄዳ ነበረ። ሱዳን ሃገር ሴቶች በመሥርያቤት፣ የሕክምና ተቋማት፣ በልብስ ስፌትና መሰል

ሥራዎች ተሰማርተው ሲሠሩ አይታ ነበረ። ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሰች የኢትዮጵያ ሴቶች ከየነበረባቸውን ጫና እና ጭቆና ለመላቀቅ መጀመርያ መማር እንዳለባቸው የማንቃት ሥራ የጀመረች ሴት ናት።

ትብለፅ ረዳ ጻድቅ የተወለደችው ኤርትራ ውስጥ ጻድዳ ክርስቲያን በምትባል ሥፍራ ነው። አባቷ አለቃ ረዳ ጻድቅ፣ እናቷ ወይዘሮነ ታደለች ገብሬ ይባላሉ። በተወለደችበት አካባቢ የግእዝ ፊደላትን አጥንታለች።

ቀጥሎ ወደ ኡዲስ አበባ በመሄድ እንጦጦ ወንጌላዊት ትምህርት ቤት ገብታ ተምራለች። በጊዜው ሴቶች እንዲማሩ ስለማይበረታቱና ሴቶችን ያማከለ የትምህርት ሥርዓት ባለመኖሩ አባቷ ወደ ሱዳን ሃገር ልከው እንድትማር አደረጉ።

ከአራት ዓመታት የሱዳን ቆይታ በኋላ በ1918 ዓ.ም ወደ ኡዲስ አበባ ተመልሶ በአንድ የሚስቶች ትምህርት ቤት ሥራ ትሠራ ነበር። ያኔ ነበር የኢትዮጵያ ሴቶች በነፃነት የሚማሩበት የሴቶች አዳሪ ትምህርት ቤት እንዲከፈት ትግል የጀመረችው። ሐሳቧ የህዝብ እንዲሆን በመሻትም በ1918 ዓ.ም ሐሳቡን በጋዜጣ ታትሞ እንዲወጣ አደረገች።

የትብለፅ ሐሳብ የሚደግፉ ልእልታትና ልዑላን እንዲሁም መሳፍንት በመገኘታቸው ኡዲስ አበባ ከተማ ከገነተ ልዑል ቤተ መንግሥት አጠገብ (በስተ ሰሜን) በ1923 ዓ.ም የእቴጌ መነን አዳሪ ትምህርት ቤት ተከፈተ። መነን ትምህርት ቤት (በደርግ የካቲት 12 ትምህርት ቤት የተባለው) ሴቶች ብቻ ይማሩበት የነበረ አንጋፋ ትምህርት ቤት ነው።

ትብለፅ የመን ትምህርት ቤት ሲነሳ አብራ መነሳት የሚገባት ሰው የነበረች - ይሁንና ምንም ያልተነገረላት ቀዳሚዋ የሴቶች አንቂ የነበረች ሰውና ለማለት ይቻላል።

በርከት ያሉ ቀደምት ሰዎች በማወቅ ይሁን ባለማወቅ እንዳይነገርላቸው ተደርጓል። እየመረጥን የምናጎላቸው ሰዎች ደግሞ ፈጥረናል - በሚያሳዝን ሁኔታ!

ትብለፅ ረዳ የትግርኛ፣ አማርኛ፣ ኦሮምኛ፣ እንግሊዝኛና ዓረብኛ ቋንቋዎች ባለቤት ነበረች።”

ካብዚ ጽሑፍ ጋዜጣኛ የሃና ሃይሉን ካልአት ዝጸሐፍዎ ከም ንርድኦ ነገር ተሃልዩ፡ትብለጽ ረዳ አብ ጋዜጣ ንፈለማ ካብ ዝጸሐፋ ደቂ ሓበሻ (አብ ታሪኽ ኢትዮጵያ) ትኸውን ኣላ ማለት ኢዩ።እዚ ከምዚ ኢሉ ከሎ ብፍላጥን ብዘይፍላጥን ንካልአት ዝገልጹን ዝጠቐሱን ኣይተስኣኑን ኢዮም።

ንኣብነት ከም ኤርትራዊት ዝወስድዎ ገለ-ገለ ጸሓፍቲ ፈላመይቲ ጸሓፊት ጓል ኣንስተይቲ እገሊት ኢያ ክብሉ ይረኣዩን ይስምዑን ኢዮም።ኣብ ኢትዮጵያ ድማ ብተመሳሳሊ እገሊት ኢያ ቢሎም ዝጽሕፉን ከም ዝዛረቡን፣ ኣብ ዝተፈላለዩ ቃለ-መጠይቓት ከይተረፈ ዝገልጹ ነይሮም ኢዮም፤አሎው እውን ኢዮም።

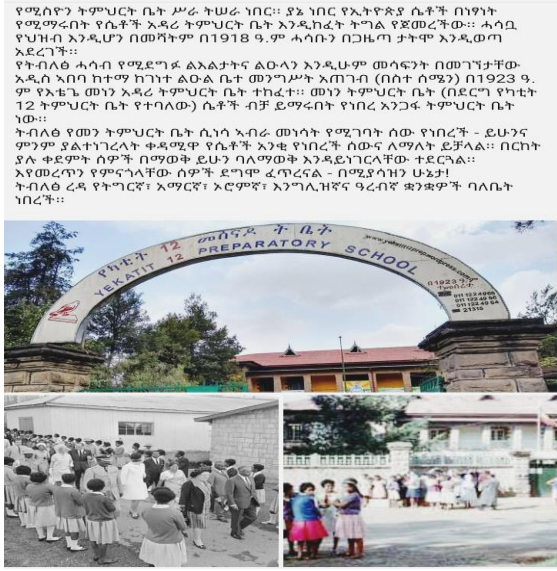
Yohana Hailu
Aug 30

እደ ብርሃን!

የብርሃን እናት!

ትብለፅ ረዳ ጻድቅ

ብብርሃንና ሰላም ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 10 እትም ውስጥ "ሰላ ሴቶች ትምህርት ቤት" በሚል ርእሰ ስር በኢትዮጵያ ልጃገረዶች የሚኖሩበት ትምህርት ቤት እንዲከፈት ለማድረግ መኳንንቱና ልዕልታቱን የገፍፍ ጽሑፍ ተጽዕኖ ነበር። በጽሑፉ... ከድንቁርና ጭላማ ወይ ዕውቀት ብርሃን እንድታደርሱን በመለው የኢትዮጵያ ሴቶች እፍ ሆኖ እልምናቸዋለሁ። የሚል መልእክት ሰፍሯል። ምልእክቱን ያሰፈረችው፤ ትብለፅ ረዳ ነበረች። በልእክቱ የተጻፈው መጋቢት 2 ቀን 1918 ዓ.ም ታትሞ በወጣው ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ ነበር። ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ በ1914 ዓ.ም መታተም የጀመረ፤ ኢትዮጵያ ውስጥ ከአእምሮ ቁጥሎ ረዘም ላላ ጊዜ ይታተም የነበረ ሆለተኛው ጋዜጣ ነበር። ትብለፅ ለትምህርት ሴቶን ሄዳ ነበረ። ሴቶን ሃገር ሴቶች በመሥርቱት የጽኑምና ተቋማት፣ በልብስ ሰፈትና መሰል ሥራዎች ተሰማርተው ሲሠሩ እይታ ነበረ። ወደ ኢትዮጵያ እንድትመለሱት የኢትዮጵያ ሴቶች ከየነበረባቸው ጫና እና ጭቆና ለመላቀቅ መጀመርና መማር እንዳለባቸው የማንታት ሥራ የጀመረች ሴት ናት። ትብለፅ ረዳ ጻድቅ የተወለደችው ኤርትራ ውስጥ ጻድቆ ክርስትያን በምትባል ሥፍራ ነው። እባኔ አለቃ ረዳ ጻድቅ፣ እናቲ ወይም ወይም ታደላች ገብራ ይባላሉ። በተወለደችበት እንባቢ የግእዝ ፊደላትን እጥንታላች። ቁጥሎ ወደ እዲስ አበባ በመሄድ እንጦጦ ወንጌላዊት ትምህርት ቤት ገብታ ተምራለች። በጊዜው ሴቶች እንዲማሩ ስለማይበታቱና ሴቶችን ያማከል የትምህርት ሥርዓት ባለመኖሩ እባኔ ወደ ሱዳን ሃገር ልከው እንድትማር አደረጉ። ከአራት ዓመታት የሱዳን ቆይታ በኋላ በ1918 ዓ.ም ወደ እዲስ አበባ ተመልሳ በአንድ የሚሰየን ትምህርት ቤት ሥራ ትሠራ ነበር። ያኔ ነበር የኢትዮጵያ ሴቶች በነፃነት የሚኖሩበት የሴቶች እዳሪ ትምህርት ቤት እንዲከፈት ትግል የጀመረችው። ሓሳቧ የህዝብ እንዲሆን በመሳካትም በ1918 ዓ.ም ሓሳቡን በጋዜጣ ታትሞ እንዲወጣ አደረገች። የትብለፅ ሓሳብ የሚደግፍ ልእልታትና ልዑላን እንዲሁም መሳፍንት በመገንታቸው እዲስ አበባ ከተማ ከገነቱ ልዑል ቤተ መንግሥት አጠገብ (በስተ ሰሜን) በ1923 ዓ.ም የእቱጌ መነን እዳሪ ትምህርት ቤት ተከፈተ። መነን ትምህርት ቤት (በደርግ የካቲት 12 ትምህርት ቤት የተባለው) ሴቶች ብቻ ይኖሩበት የነበረ እንጋፋ ትምህርት ቤት ነው። ትብለፅ የመን ትምህርት ቤት ሲነሳ አብራ መነንት የሚገባት ሰው የነበረች - ይሁንና ምንም ያልተነገረላት ቀዳሚያ የሴቶች እንቁ የነበረች ሰውና ለማለት ይቻላል። በርካት ያሉ ቀደምት ሰዎች በማወቅ ይሁን ባለማወቅ እንዳይነገርላቸው ተደርጓል።

ከም እኔ ብርዛፍ፣ሳራ ጴጥሮስ፣ገጣሚት ስተል ዓብደላን ካልኦት ዝገልጹ እኳ ተሃለው እዚኦትን ግን ኣብ ዘመነ ምምሕዳር ወትሃደራዊ እንግሊዝ ኣብ ጋዜጣ ዝጽሕፉ ምንባረን ክፍለጥ ይግብኡዮ።ኣብ ኣዲስ አበባ ኩይነን ድሕሪ ስዕረት መንግስቲ ጥልያን ኣብ ጋዜጣታት ዝጽሕፉ ዚነበራ እውን ብተመሳሳሊ እቲ መቃን ጊዜ ምስ ናይ ክበርት ትብለጽ ረዳ ጻድቅ ዝፈላለይ ምዃኑ ምስትውዓል ዘድልይ ይመስልዮ።

ገለ ጸሓፍቲ ተኩሳ ትብለጽ ተኸለጊዮርግስን ትብለጽ ረዳ ጻድቅን ኣብ ጽሑፋቶም ክሓወውስዎን ይረኣኡዮ ኢዮም።ብዙሓት ርእይቶ ወሃብቲ ብዛዕባ ትብለጽ ረዳ ኣብ ዝሃብዎ ርእይቶ፣ንትብለጽ ረዳ ዝገልጽ ጽሑፋትን ዝክርታትን ከም ዘይግበር ሓሳቦም ክህቡ ተራእዮም እዮም።

ትብለጽ፡ኣብ ጸዕዳ-ክርስትያን ተወሊዳ፣ኣብ ዕድመ ጉብዝነኡ፡ወላዲ ኣቡኣ ትግራዊ ብምዃን ንትግራይን ጎንደርን ምስናይ ቋንቋታቱ ኣዕርዮም ዝፈልጡ ብምንባሮም ተወሊኹም- ናብ ትግራይ ክኸዱን ከስተምህሩን ከም ዝተገብሩ ሸወደናዊ ጉስታፍ ኣረን ኣብ ሓይ ጽሑፉ ኣሰፈርዎዮ።

መንግስቲ ጥልያን ተኩሳ ኣብ ኤርትራ ዝነበሩ ዚነበሩ ጸሎት ሰባትን ምሁራትን ተጋሩ፡ ካብ ኤርትራ ክወጹ ብዝኣዘዘ መሰረት ዳርጋ ኩሎም ክበሃል ዝክእል ኣብ 1920ታት ናብ ትግራይ ካልእ ቦታታትን ኢትዮጵያ ክወጹ ከም ዝተገብሩ ታሪኽ ዝሕብሮ ኢዮ።

ኣብራሃም ብርሃን
ይቕጽል...